

Sonce je jelo prijetno greti. Slekli sem se in osušil obleko. Ko so oni trije prispeli, sem jim povedal, da sem ves čas sledil stopinjam, prepričan, da so oni pred menoj. Joža je povedal, da je zjutraj v bližini doma srečal Trentarja, otovorjenega s kar lepim gamsom. Njemu sem sledil po levi strani bukovja, oni pa so šli po desni. Tam smo se zgrešili.

Da so si partizani pridobili naklonjenost Trentarjev, so jim obljubili, da bo po vojni »jaga frej«. Pa je tisti Trentar to kar hitro izkoristil. Joža ga je poznal, povedal je, čigav je, mi pa smo to »preslišali«; iz izkušenj med vojno smo vedeli: manj ko veš, bolje je... Hiteli smo, da bi Pavlo še do noči odžejali in jo spravili iz stene.

Joža nam je pokazal, kje je ponoči izplezal. Ne vem, zakaj mu nismo verjeli. Klicali smo Pavlo, pa se, trma, ni oglasila. Predolgo smo se motovili tam zgoraj. Ujela nas je noč. Prebedet smo jo šli v opuščeno italijansko vojašnico. Zjutraj je Janez odšel na rob stene in poiskal prostor, od koder je videl Pavlo in nas. Z mojo živopisno srajco nam je dal znamenje, kje naj se spustimo k nesrečnici. Joža je medtem pravil, v kako gosti megli je sinoči sestopil. Pri spuščanju sem na tleh našel klin. Zavpil sem Jožu, on pa nazaj, da je njegov, tisti, ki ga je v gosti megli zabil kar vanjo. Zdaj, ko se je razblinila, pa je padel na tla...

Jaz sem se Pavle bal. Proti njej sem bil mulec, pa še nekoč sem slišal, da je v podobnem položaju odslavila reševalce. V plezalnih veščinah ji niti do popka nisem segel, po družbenem položaju pa še do gležnjev ne: ona je bila uspešna podjetnica, jaz pa progovni delavec.

S Tomažem sva se dogovorila, da se on spusti k njej. Tudi z vrvmi je znal bolje upravljati kakor jaz.

Nesrečnica je v roki držala plitvo pločevinko in izvešena lovila kapljice, ki so padale čez previs. A kaj, ko se je vsaka kaplja, ki je padla v pločevinko, razpršila. Samo jezik si je ovlažila, pa tako ven se je morala izvesti. Med tem našim poskusom, da bi Pavlo dobili iz stene, je k izstopu prišel še Jožev nečak, planinski fotograf **Jaka Čop**.

V tistih štirih dneh in nočeh je Pavla veliko prestala, a je bila tako ponosna in trmasta, da se ni pustila izveči. Tomaž ji je to zaman priporočal. Vseeno smo še enkrat napeli vrv, tedaj pa se je jela odvezovati. Sprijaznili smo se s tem in skrbeli, da je bila vrv ohlapna. Tako je Pavla, dobro zavarovana, le sama izplezala. Tomaž mi je kasneje rekel, da bi morala biti vsaj še eno noč v steni, da bi jo potem morda lahko izvlekli »na horuk«.

Zlagal bi se, če bi rekel, da smo Pavlo rešili iz stene. Sama je izplezala, mi smo jo le varovali. Spomnil sem se Joževih besed v Vratih, ko je dejal: »Pavla ne gre naprej.«

Kronisti in poročevalci so takrat in pozneje veliko pisali o »tragičnem reševanju« v steni. Nekje sem bral celo litanije udeležencev »tragičnega reševanja«. Eden izmed ponavljalcev te smeri je pustil list s slavospevom Jožu. O soplezalki pa nič...

V steni ni bilo drame, ta se je za nesrečno Pavlo šele začela.

(Alpinistični razgledi)

MOJSTRANČAN, KI JE BIL PRED SKORAJ OSMIMI DESETLETJI PRVIČ NA TRIGLAVU

JANEZ BROJAN — DEVETDESETLETNIK

DUŠAN POLAJNAR

*Prav tu, prav tu nekje
bi moral najti sled,
spomin iz mladih let,
zapisano ime.*

*Zaman. Le slap šumi:
»Ti iščeš svoj obraz,
kjer puščam komaj jaz
stoletne le sledi?«*

L. Stanek

Janez Brojan se je rodil 16. 7. 1906 v Mojstrani. Njegovo življenje je vseskozi povezano z gorami. Ob praznovanju visokega življenjskega jubileja smo ga povabili na pogovor o njegovem gorniškem delu.

— **Kakšna so bila vaša prva srečanja z gorami?**

»V otroških letih sem hodil po Grančiču za kozami, ki smo jih imeli doma. Veliko sem hodil s kozarjem **Kobarjem**, ki je bil tudi gorski vodnik. Dobro je poznal okoliške gore. Ker mi je pripovedoval o krajevnih imenih in poteh, sem si to zapomnil in dostikrat kasneje mi je to prišlo prav.

Janez Brojan

Ko sem bil starejši, sem že nosil sol ovcam, ki so se pasle na Macesnovcu ali v Peklu. Nekega avgustovskega dne, leta 1919, ko sem bil pri ovcah, sem opazil dva moška, ki sta bila pri Studencu pod Rjavino. 379

Opazoval sem ju, ko sta šla proti Staničevi koči. Radovednost mi ni dala miru in sem jima sledil. Pri Staničevi koči sta počivala in tu sem se jima približal. Vprašala sta me, kam sem namenjen. Odgovoril sem, da na Triglav. Med pogovorom sem nato izvedel za pot. Šel sem naprej proti Kredarici in na vrh. Na Triglavu sem imel lep razgled. Ves očaran sem stal in opazoval ta prelestni raj planinskega sveta. Spraševal sem se, ali bom kdaj stal na vseh teh vrhovih, ki jih vidim okoli sebe. Domov sem se namesto opoldne vrnil ob devetih zvečer. Mati me je okregala, ko pa sem ji še omenil, da sem bil na Triglavu, me je poslala spat brez večerje.«

— **Kaj pa plezanje, kako ste začeli?**

»Leta 1924 sem bil v Vratih, ko je Aljaž posvetil spominsko ploščo za ponesrečenim plezalcem **Topolovcem**. S prijateljem naju je zamikalo, da bi šla nabirat planike. To sva potem tudi opravila, vendar jih nisva nabrala, ampak le poiskala v skalah nad Luknjo.

Jožo Čopa in **dr. Miho Potočnika** sem leta 1927 večkrat prosil, da bi me kdaj vzela s seboj, ko bosta šla plezat v Steno. Joža je vedno govoril: »Bomo te vzeli, bomo!«

Problem je bil v tem, da nisem vedel, kje vstopiti v steno. Ko pa sem enkrat, leta 1928, poslušal »elito«, ki se je pogovarjala o Slovenski smeri, ki naj bi jo naslednji dan preplezala, sem zvedel dosti podatkov. Zjutraj sem vstal pred njimi ter odšel v Steno. Napredoval sem dobro, le pri izstopu mi ni šlo najbolje, zato so me plezalci dohiteli. Joža me je okregal. Skupaj smo nato nadaljevali in izvedel sem še za izstop Srednje nemške smeri (Zimmer-Jahnov izstop).

Pri plezanju sem imel to srečo, da sem se dobro orientiral. Smeri v stenah sem pogledal od spodaj, nato pa vstopil in največkrat tudi končal vzpona tako, kot sem si jih zamislil.«

— **Sami ali v navezi ste preplezali vrsto smeri, med njimi precej prvenstvenih. Katera smer vam je ostala posebno v spominu?**

»Leta 1938 sva z **Maksom Dimnikom** plezala prvenstveno smer v severozahodni steni Škrlatic. Spodnji del stene do gredine je kar zahteven. Čez previs nisem mogel splezati z nahrbtnikom, zato sem ga pustil Maksu. Nato je šlo. Maks je moral plezati z obema nahrbtnikoma. Odlomil se mu je oprimek in obvisel je v zraku. Na srečo sem imel dobro zabita klina. Z največjo muko sem ga potegnil gor, da se je prijel za oprimek. S to steno sva imela 16 ur trdega dela. Že v temi sva iskala prostor za bivak, ko sva uzrla križ na Škrlatici. Hitro sva se odločila za sestop po poti do Aljaževega doma v Vratih.«

— **Udeležili ste se več odprav v tuja gorstva. V tistem času je bilo to že tudi v Avstrijo ali Francijo. Bili ste na Toubkalu v Visokem Atlasu, plezali ste v Durmitorju. Spomini?**

»Od odprav, na katerih sem bil, se posebno rad spominim tiste iz leta 1937. Takrat smo se odpravili v Dauphinejo, v Francijo. Ekipo smo sestavljali alpinisti iz različnih slovenskih krajev. Naš cilj je bil najvišji vrh te gorske skupine Barre des Ecrins in La Meije. La Meije smo poslovenili v Mežo. Že pred odhodom smo o Meži

brali spoštljive besede, ki jih je zapisal **dr. Julius Kugy**. Tudi himalajski mož **Merkel** je imel dosti opraviti s to goro. O Dauphineji piše: »Če so dolomitske gore in robovi vsakemu mlademu plezalcu ideal, da sanja in hrepeni za njimi, so dauphinejske želja in stremljenje odraslih, zrelih mož.«

Ura je bila deset dopoldne, ko smo priplezali na glavni vrh Meže, visok le 13 metrov manj kot 4000 metrov, h kipu Matere božje. Imeli smo prekrasen razgled na okoliške vrhove in tudi Mont Blanc smo videli.

Ne da se popisati naše sreče in veselja, ki smo ju občutili po uspehu tega prekrasnega tako rekoč zaradi časa in slabega vremena skoro ukradenega vzpona. Ničkolikokrat se še spominam na to silno goro.«

— **Leta 1933 so začeli sistematično urejati reševalno službo pri SPD, podružnice SPD pa so začele zbirati člane za reševalno moštvo. Organizirali so teoretične in praktične tečaje za 54 vodniških pripravnikov iz vseh krajev Dravske banovine. Tečaji in izpiti so se nadaljevali do leta 1935. Zaključni izpit 23. 11. 1935 vas je opravilo 31 kandidatov. Kako so potekale reševalne akcije pred tem?**

»Spominjam se svoje prve reševalne akcije leta 1927. Vračal sem se s Triglava, ko sem blizu razpotja poti Staničeva koča — Kredarica pod Begunjskim vrhom zaslišal glas na pomoč. Kakih 50 metrov od poti sem med skalami zagledal dekle. Povedala mi je, da je zašla s poti, na skalah zdrsnila in si verjetno zlomila nogo. Ugotovil sem, da ima zlomljeno nogo nad čevljem. Na srečo sem že prebral knjigo o prvi pomoči in videl slike, kako je treba imobilizirati nogo. Ko sem to opravil, sem jo šele vprašal, kako se piše in od kod je doma. Bila je **Marija Zupanc** iz Ljubljane. Napolil sem se do Staničeve koče po pomoč. V koči je bil nosač **Jože Jakelj**. Vzela sva nosila, ko pa sva jo že nesla proti koči, sva se odločila, da jo neseva kar do Kota, saj ni bila preveč težka. Med potjo sva mimoidoče prosila, naj v Mojstrani obvestijo **Gregorja Laha**, da bo prišel s konjem in vozom po ponesrečenko. Ko sva jo prinesla do pastirske koče v Kotu, sva bila pošteno utrujena, vendar zadovoljna, da sva dekle spravila v dolino.«

— **V Mojstrani ste po drugi svetovni vojni ustanovili postajo Gorske reševalne službe. Bili ste dolgoletni načelnik, s prekinitevijo v letih od 1952 do 1957, ko je bil načelnik **Dolfe Kramžar**, vse do leta 1966. Takrat ste mesto načelnika prepustili **Pavlu Balohu**.**

»Postajo smo ustanovili 20. 11. 1946. Na ustanovnem sestanku sem bil izvoljen za načelnika. V postaji smo bili štirje stalni člani (**Brojan, Delavec, Svolfšak, Šuštar**) in več pripravnikov. Centralna reševalna postaja za Gornjesavsko dolino je bila takrat na Jesenicah. Vodenje reševalnih akcij je bilo v tistem času v rokah centrale. Na vajah in na reševanjih smo pridobivali izkušnje in ker se je število članov po letu 1950 povečalo, smo se odločili, da na akcijah začnemo reševati sami. Prvo samostojno akcijo smo imeli leta 1958, takoj naslednje leto pa tudi samostojno stensko reševanje našega člana **Franca Lakote** v severnem razu Stenarja.«

— **V Mojstrani poleg GRS od 2. 12. 1947 deluje tudi Alpinistični odsek. Delo v AO in GRS se je vseskozi prepletalo, saj ste bili pri obeh dejavnostih aktivni isti ljudje. Kako ste to usklajevali?**

»Potem ko smo ustanovili postajo GRS, smo ustanovili tudi Alpinistični odsek. Tudi tu sem bil načelnik vse do leta 1958. To funkcijo je nato prevzel **Pavel Baloh**. Začetek je bil precej trd in je zahteval mnogo truda in dobre volje. Prirejati je bilo treba vaje in predavanja. Pripravnikov je bilo precej. Vsakih 14 dni smo imeli sestanke, na katerih smo člani pripravljali kratka predavanja. Plezali smo v domačih gorah in se pripravljali za vzpone v tujini.

Odsek je doživel razmah, ko so se pridružili uspešni alpinisti, kot so **Klavdij Mlekuž**, **Janez Brojan ml.**, **Janko Ažman**, **Zvone Kofler**. Plezalska radovednost jih je zanesla ne samo v najtežje gore Evrope, ampak tudi v Himalajo.

Medtem ko so se omenjeni leta 1968 spoprijeli z mogočnim in mrzlim orjakom Grandes Jorasses, tudi mi doma nismo stali križem rok. V navezi z **Avgustom Delavcem** in **Stankom Koflerjem** smo preplezali Prusik — Szalayevo smer v Triglavu. Seštevek naših let je bil 144.«

— **Po drugi svetovni vojni ste bili tudi pobudnik za oživitve planinskega društva v kraju.**

»Res je. Začel sem nagovarjati ljudi, take, ki so že pred vojno delali pri planinstvu, da bi ponovno poprijeli za delo. Tako smo pregovorili **Ivana Rabiča**, da je zamenjal predvojnega načelnika podružnice SPD Dovje-Mojstrana **Toneta Potočnika**. Sam sem se bolj usmeril v delo Gorske reševalne službe in Alpinističnega odseka.

Pri Planinskem društvu Dovje-Mojstrana sem se danes v upravnem odboru, hkrati sem tudi zaslužni član tega društva.«

— **Ukvarjali ste se z nošnjo tovorov, poprijeli ste tudi za različna druga opravila. Ste gorski vodnik. Vodili ste različne goste. Nekateri so se radi vračali in z njimi ste opravili tudi zahtevne vzpone in marsikaj doživeli.**

»Najlepše zadoščenje v vodništvu mi je bilo, ko sem vodil družino **dr. Talerja** iz Zagreba na Triglav. Gospod je bil pred tem že na Kredarici in enkrat že pred mostom (najožji del prehoda med Malim in Velikim Triglavom). Na vrh naj bi tokrat vodil le sina in hčer, gospod in gospa Taler pa bi ostala v koči. Po mojem prigovarjanju sta se le odločila, da gresta tudi onadva. Šlo je kar dobro, kmalu smo prešli most in se znašli na Triglavu. Tudi nazaj do Planike je šlo lepo. Vsi so bili zelo zadovoljni.

Spominjam pa se tudi manj prijetnega dogodka. Leta 1940 sem pri vodenju gospoda **Zvoneta Rihmana** s Sušaka v Prusik-Szalayevo smeri izgubil nahrbtnik. V njem sem imel čevlje, vodniško knjižico, ki mi jo je bilo najbolj žal, in nekaj hrane. Kljub poznejšemu iskanju nahrbtnika nisem nikoli našel.«

— **Za delo v planinski organizaciji ste dobili več priznanj.**

»Od priznanj mi veliko pomeni plaketa Civilne zaščite Republike Slovenije za življenjsko delo, ki sem jo dobil

preteklo leto. V zbirki imam še državni priznanji iz prejšnje Jugoslavije, srebrni in zlati znak PZS in PZJ, Bloudkovo plaketo, častni znak GRS za 25 let dela, plaketo Jožeta Gregorčiča. Poseben pomen pa imajo priznanja domače postaje GRS.«

— **Vaše osebne jubileje sta paznovali na poseben način. Spomini na te trenutke?**

»Lepo doživetje je bilo praznovanje moje šestdesetletnice v krogu dragih prijateljev, s katerimi smo se nikkolikokrat vzpenjali na različne vrhove in premagovali težke stene. Naša trdna volja je premagala vse ovire in težave. Med njimi pa sem pogrešal **Janeza Mraka** in **Miha Ariha**, ki se nista vrnila iz vojne. V veselem razpoloženju nam je minil večer. Zjutraj sva se z Avgustom Delavcem odpravila plezat v Slovensko smer. Prav z njim sva opravila marsikateri lep vzpon, skupaj pa sva delala tudi v društvu. Prav tako sva ob sedemdesetletnici preplezala Dolgo nemško smer.

Ob moji osemdesetletnici smo na prošnjo vnukinje Erike preplezali Slovensko smer v navezi treh rodov. Tretji v navezi je bil moj sin Janez.«

— **Janez, zahvaljujemo se vam za dolgoletno delo in vam želimo še obilo lepih trenutkov.**

Prvi turistki na Koroški Babi

Dne 10. decembra 1896 je Komisija za kulturo in preučevanje zgodovine planinstva pri PZS pod načelnikovanjem **Ivana Jenka** seznanila društva, da obdeluje tematiko »Naše ženske v gorah« in da so pri obdelavi gradiva o dejavnosti naših žensk dobili podatek, da sta dosegli zavidljiv uspeh tudi **Luise** in **Pavla Schutz**, ki sta se leta 1896 kot prvi povzpeli na 2123 metrov visoko Koroško Babo. Plezali sta z gorskim vodnikom **Lovrencem Potočnikom**, s katerim sta se povzpeli tudi na druge višje vrhove v okoliških gorah.

V knjigi **Petra Ficka** »Kamniške in Savinjske Alpe« najdemo podatek, da sta Veliko ali Koroško Babo (2127 m) ter Goli vrh (1787 m) prvi osvojili Luise in Paula Schutz iz Liboj ter njun spremljevalec Lovrenc Potočnik iz Stahovice. To pomembno dejanje so leta 1896 opravili z Jezerskega vrha.

Fran Kocbek je v Planinskem vestniku leta 1912 predstavil Lovrenca Potočnika, ki je sodeloval s Čehi, nadeloval pota za Češko podružnico SPD itd.

Schutzovi sta bili Čehinji. Luise Schutz je bila hčerka znanega tovarnarja iz Liboj. Poreklo družine so raziskovali v KIL Liboje in se povezali s sorodnikom Schutzovih na Češkem. Ta piše, da je imel lastnik tovarne tri otroke, med njimi Luiso Francisco, rojeno 1. julija 1867. To pomeni, da je bila Luisa stara 29 let, ko je stopila na vrh. Pavle med sorodniki Schutzovih nihče ne omenja. Njeni osebni podatki so še neznanka.

Pred nami je zopet eden izmed dokazov, da je bila povezava med Čehi in Slovenci njega dni zelo tesna.

Franc Ježovnik